

tektů T. Alexyho, M. Kodoně a J. Lichnera z Bratislavy, kterým byla udělena první cena. Tento návrh se nejvíce přiblížil konečným kritériím poroty a má nejlepší předpoklady k tomu, aby při dalším zpracování ve formě zadávacího projektu vyhověl všem požadavkům, které jsou na komplexní výstavbu NKP v Mikulčicích kladeny. Druhé ceny udělila porota dvě, a to návrhu pražských inženýrů architektů M. Bělohradského, Zd. Rozsypala a V. Snopa a bratislavských inženýrů architektů D. Kuzmy a V. Vilhana. Třetí cenu v soutěži obdržel kolektiv inženýrů J. Gabrinyho, B. Hornunga a M. Kalinovského z Košic. Kromě cen byla udělena celá řada odměn za podnětné náměty a dílčí řešení.

Porota dospěla však při svém jednání ještě k jednomu závěru — a ten je pro další osud mikulčického NKP nesmírně významný: unikátní mimořádně významné archeologické památky v Mikulčicích jsou za dosavadního stavu vážně ohroženy a nebudou-li urychleně zabezpečeny, dojde zcela jistě k jejich zkáze. Proto je třeba vzhledem k naléhavosti jejich ochrany — a samozřejmě též i jejich širokému zpřístupnění a kulturně politickému využití — přistoupit neprodleně k výstavbě NKP v Mikulčicích, k postupnému vypracování projektové dokumentace a její realizaci — a též k urychlenému dořešení všech vodohospodářských úprav v areálu, které tvoří nedílnou součást řešení otázek konzervace archeologického naleziště. Jen tak zůstanou jedinečné a mimořádně důležité nálezy z období Velké Moravy, významné to epochy našich národních dějin, trvalou památkou, plnící v plném rozsahu své kulturní, politické a historické poslání.

Vinoš S o f k a

STAV A PERSPEKTÍVY PSYCHOLOGICKÝCH VIED NA SLOVENSKU

Psychológia ako samostatná vedná disciplína sa na Slovensku začala systematicky rozvíjať asi pred 30 rokmi, a to najprv na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, neskôr na Štátnom psychotechnickom ústave. V dôsledku nedomyslených likvidátorských tendencií k psychológii ako vede došlo však neskôršie k zrušeniu väčšiny psychologických pracovísk. Tento stav trval do roku 1952, keď vzniklo v rámci Filozofického ústavu Slovenskej akadémie vied a umení oddelenie psychológie. Roku 1955 sa potom ustanovilo ako samostatné Psychologické laboratórium SAV a to sa začiatkom roku 1963 prebudovalo na Ústav experimentálnej psychológie SAV.

Ostatné psychologické pracoviská na Slovensku tiež vznikli väčšinou v päťdesiatych rokoch. Okrem psychologického oddelenia Výskumného ústavu pedagogického (1951) to je Psychologický ústav Filozofickej fakulty UK (1957), Psychologická výchovná klinika v Bratislave (1957), Katedra psychológie Filozofickej fakulty UK sa osamostatnila (1959) a ustanovili sa Katedry psychológie na Pedagogických inštitútoch (1959). Celkove — vo výskume i praxi — pôsobí dnes na Slovensku asi 80 psychológov s patričnou vysokoškolskou kvalifikáciou; väčšina z nich je sústredená v Bratislave.

Ústav experimentálnej psychológie SAV má 22 pracovníkov, z čoho je 7 vedeckých a 10 odborných. Zameriava sa na základný výskum experimentálneho charakteru v rámci disciplín všeobecná, genetická psychológia práce; skúmajú sa základné poznávacie procesy. Ústav je primerane vy-

bavený základnou výskumnou technikou, z ktorej časť bola zhotovená vo vlastnej vývojovej dielni. Má do 4000 odborných kníh v príručnej knižnici z oblastí svetovej literatúry. Hlavné výsledky vedeckovýskumnej činnosti uverejnili pracovníci ústavu v Psychologických štúdiách I—IV, v Psychologických monografiách I a v domácich i zahraničných časopisoch, ako aj v záverečných zprávach, ktoré majú charakter expertízy.

Psychologický ústav Filozofickej fakulty Univerzity Komenského má 10 pracovníkov, z toho jedného vedeckého. Zaoberá sa problematikou psychickej regulácie v rámci oblasti genetickej psychológie. Pracovisko má potrebnú výskumnú techniku, ktorú si dopĺňa vo vlastnom technicko-konštrukčnom oddelení. Hlavné výsledky práce sa týkajú riešenej problematiky, najmä na úseku profesionálnej orientácie. Pracovníci ústavu majú hlavný podiel na vydaní dvoch zborníkov tohto zamerania.

Oddelenie psychológie Výskumného ústavu pedagogického v Bratislave má 7 pracovníkov, z čoho sú 2 vedeckí a 3 odborní. Zameriava sa na vedeckovýskumnú činnosť v oblasti pedagogickej psychológie so špeciálnym zameraním na poznávaciu činnosť u žiakov, záujmy žiakov o povolanie, problematiku ťažkovychovejnosti a osvojovanie si materinského jazyka. Pracovníci oddelenia vydali doteraz 8 monografických publikácií na aktuálne témy z uvedených smerov výskumu.

Psychologická výchovná klinika pri ÚNV v Bratislave je poradenskou inštitúciou pre deti s vývinovými a výchovnými poruchami. V tomto smere sa časť pracovnej kapacity venuje i výskumu.

Psychologická výchovná klinika pri Pedagogickom inštitúte v Košiciach sa zaoberá diagnostikovaním, nápravnou výchovou a reedukáciou detí a mládeže s poruchami vývoja a správania. Asi tretina kapacity sa venuje výskumu v oblasti patopsychológie dieťaťa. Výsledkom sú dve menšie a jedna väčšia knižná práca.

Katedra psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského má 3 vedeckých a 5 odborných pracovníkov. Hlavnou pracovnou náplňou je výchova odborných psychológov a asi tretina kapacity sa venuje vedeckej činnosti. Tá sa zameriava na výskum princípov a mechanizmov výkonovej regulácie správania. Členovia katedry, ktorá je dobre vybavená laboratóriami i odbornou literatúrou, sa podielali na výsledkoch Psychologického ústavu Filozofickej fakulty UK a vedúci katedry je autorom nedávno vyššej učebnice pedagogickej psychológie.

Katedry psychológie pri pedagogických inštitútoch sú zriadené v šiestich slovenských mestách. V Trnave sa 7 odborných pracovníkov vedľa pedagogickej činnosti venuje výskumu pedagogickej psychológie so zameraním na školský vek; vyšli dva zborníky. V Nitre sa 5 pracovníkov zaoberá, pokiaľ ide o ich výskumnú činnosť, otázkou pozornosti vo vyučovacom procese. V Banskej Bystrici, Martine, Košiciach a Prešove sa psychológovia na Pedagogických inštitútoch zameriavajú na rozličné témy (medzipohlavné vzťahy mládeže, psychologická stránka rozvodov, psychologické problémy nevidomých atď.).

Okrem uvedených pracovísk vznikajú zárodky pre psychologickú prácu na Inštitúte telesnej výchovy a športu v Bratislave, Lekárskych fakultách v Bratislave a v Košiciach, na Slovenskej vysokej škole technickej a na Vysokej škole ekonomickej v Bratislave.

Napokon väčšina psychológov na Slovensku, ktorí pracujú v praxi, zaoberá

sa vedľa rutínnej práce aj výskumom na týchto úsekoch: V zdravotníctve (psychiatria, pediatria, gynekológia, hygiena), vo výchovnej oblasti (detské domovy, domovy mládeže, učňovské strediská, osobitné školy), na hospodárskom úseku (v dvoch výrobných podnikoch, bezpečnosť práce, ČSD).

Vedeckovýskumnú prácu v oblasti psychológie na Slovensku riadi kolégium filozofie, psychológie a pedagogiky SAV, ktorému podlieha Slovenská psychologická spoločnosť, združujúca vyše 100 členov.

Na základe uvedených faktov rokovalo príslušné kolégium a po ňom i predsedníctvo SAV o súčasnom stave a perspektívach psychológie na Slovensku. Vopred sa konštatovalo, že v porovnaní s vyspelými krajinami je súčasný stav psychológie v celej ČSSR pod svetovým priemerom. Pôsobí tu okolo 200 psychológov, z ktorých je značná časť v učiteľských službách alebo v rutínnej práci a k vedeckovýskumnej práci sa dostáva iba sporadicky. Ešte horšie je to so sieťou psychologických pracovísk, ktorá je čo do štruktúry nevyhovujúca. Vzhľadom na krajiny socialistického tábora (najmä SSSR a Poľsko), treba hodnotiť tento stav aj podľa ďalšieho kritéria. Kým po oslobodení sme mali pred týmito krajinami náskok (hlavne v psychológii), v súčasnosti sme za nimi zaostali.

Pokiaľ ide o psychológiu na Slovensku, dosiahla v posledných rokoch isté zjavné výsledky a úspechy, najmä ak sa uváži, že nemala takmer tradície. Pri rozpracúvaní marxistickej metodológie boli utvorené objektívne (laboratóriá) i subjektívne (erudícia) predpoklady pre rozvinutie experimentálneho bádania. Výsledky viacerých výskumov laboratórneho charakteru prispeli tvorivo teórii i praxi, napr. na úseku dopravy, konštrukcie strojov, kontroly výrobkov apod. Pôsobenie psychológov v zdravotníckych inštitúciách obohatilo liečebnú starostlivosť o nové prístupy a na mnohých úsekoch sa stalo nepostrádateľným. V oblasti výchovy sa okrem postupného uplatňovania psychologických poznatkov započalo s poradenskou starostlivosťou o deti a vývinovými a výchovnými poruchami. V osvetovej činnosti sa psychológovia podieľali významnou mierou na dovršovaní našej kultúrnej revolúcie.

Ústrednou hodnotou socialistickej spoločnosti je človek. Je hlavnou a rozhodujúcou výrobnou silou a z toho vyplýva, že pre ďalší rozvoj spoločnosti majú význam nielen tie vedy, ktoré sa zaoberajú premenou prírody na výrobné a spotrebné prostriedky, ale v rastúcej miere aj tie vedy, ktoré sa zaoberajú spoločenskými javmi a priamo človekom. Medzi nimi zaujíma popredné miesto psychológia. A psychológia na Slovensku si bude zaslúžiť osobitnú podporu rastu.

Doterajší stav výchovy nových psychológov zďaleka neuspokojuje naliehavé potreby. Preto namiesto predpokladaného údaju o počte psychológov na Slovensku do roku 1970 je žiadúce hovoriť len o počte poslucháčov psychológie prijímaných na Filozofickú fakultu bratislavskej univerzity. Reálnou požiadavkou sa stáva zdvojnásobenie súčasnej kvóty z 10 na 20 poslucháčov. Tým by bolo možno aspoň v základe uspokojiť potrebu dobudovania jestvujúcich psychologických pracovísk; sotva sa však uspokojí potreba rutínnej praxe.

Pokiaľ ide o Ústav experimentálnej psychológie SAV, perspektívny plán predpokladá kádrový rozvoj tak, že roku 1970 by mal mať celkom 50 pracovníkov. Majú to byť prírastky nielen odborných psychológov, ale aj fyziológov, štatistikov, technikov, ako to vyplýva z medziodborového charakteru psychológie. Okrem toho je nevyhnutné, aby pracovisko dostalo uspokojivé pracovné priestory a aby malo možnosť dokonale prístrojovo vybaviť svoje laboratóriá.

V tomto zmysle treba prihliadať na špecifickosť psychologickkej laboratórnej práce a zabezpečovať psychologické pracovisko podľa podobných kritérií ako biologické a technické pracoviská.

Kádrové a materiálno-technické zabezpečenie psychologických pracovísk je podmienkou úspešného plnenia vedeckovýskumných úloh v najbližších rokoch. V rámci štátného plánu výskumu bola vytýčená ako samostatná úloha: Výskum rozvoja a spoločenskej funkcie ľudskej psychiky. Jej čiastkové témy budú tvoriť problémy z týchto okruhov: 1. Základné poznávacie procesy; 2. ontogenéza psychiky; 3. psychológia učenia; 4. regulácia pracovnej činnosti; 5. sociálna determinácia psychických javov. Ústav Akadémie sa bude zameriavať hlavne na riešenie problematiky 1. a 4. skupiny. Pôjde o rozpracovanie týchto otázok: Poznávacie procesy z hľadiska novodobých syntetických prístupov (rozlišovacia spôsobilosť, senzorické učenie, problematika „Riešenie úlohy“) a psychologické aspekty človeka ako výrobnej sily (signalizačné a ovládacie zariadenia, konštrukcia a obsluha poloautomatov, výkonnosť a únava).

Táto informatívna zpráva chce osvetliť doterajší vývin psychológie na Slovensku a v náčrte ďalších perspektív upozorniť, že je nevyhnutné dobudovať nielen ústav Akadémie, ale aj ostatné psychologické pracoviská. Dosiahnutie efektívnych výsledkov bude potom závislé od toho, do akej miery sa podarí zjednotiť sily pre spoluprácu. Na to sú reálne vyhliadky, ak túto spoluprácu budú usmerňovať orgány SAV.

PRÁCA NA SLOVNÍKU SLOVENSKEHO JAZYKA

Prvé tri diely Slovníka slovenského jazyka (dva už vyšli, tretí je pred vydaním), hodnotí slovenská odborná i široká verejnosť ako záslužný kultúrny čin. Slovník predstavuje začiatok novej epochy v dejinách normovania spisovnej slovenčiny, a to nielen preto, že normuje tvary a väzby spisovného jazyka, ale po prvý raz v dejinách slovenčiny presne vymedzuje význam slov a ich štylistickú hodnotu a prekonáva obmedzené puristické stanovisko k otázkam spisovného jazyka. Z teoretickej a odbornej stránky slovník zodpovedá požiadavkám modernej lexikografie a stáva sa dnes i pre budúcnosť východiskom každej náročnej práce v oblasti súčasnej spisovnej slovenčiny, až na niektoré časti syntaxe. Nepochybne z neho budú vychádzať všetky lexikografické práce v najbližších rokoch.

Kolektív autorov Slovníka slovenského jazyka má teraz len 9 členov — 3 vedeckých a 6 odborných pracovníkov. Je prirodzené, že plánované úlohy pri krátkych termínoch a pri periodicky sa opakujúcich obdobiach korektúr môže nepočetný kolektív plniť len pri zachovaní prísnej pracovnej disciplíny; je tŕpké, že jednotlivcom ostáva málo času na sústavné odborné štúdium a na individuálny teoretický výskum.

Efektívnosť lexikografických prác v Ústave slovenského jazyka SAV sa znižuje nedostatočným vybavením ústavu pomocnými technickými silami. Tvorivá zložka práce sa spomaľuje tým, že lexikografi musia vykonávať veľa prípravých prác, usporadúvať kartotéčne lístky, robiť mechanické kontroly a korektúry atď. Podobný stav je aj v iných oddeleniach ústavu. Ukazuje sa, že dnešný pomer vedeckých a ostatných pracovníkov 1 : 1 nie je optimálny.